

ประเพณีทิ้งกระจาด : ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดบุรีรัมย์

The Hungry Ghost Festival: Beliefs of Chinese-Thai People in Buriram Province

วิภาดา ทองธรรมสิริ¹

ธนากร ทองธรรมสิริ²

Wipada Thongtamsiri

Tanakorn Thongtamsiri

Received: October 15, 2020/Revised: November 27, 2020/Accepted: December 8, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีทิ้งกระจาดของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดบุรีรัมย์กรณีศึกษามูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์บุคคลากรของมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ นำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า งานประเพณีทิ้งกระจาด ยังคงถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมฯ ได้จัดขึ้นทุกปี โดยช่วงต้นชาวจีนโพ้นทะเล ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้สร้างสังคมและดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามแบบอย่างคำสั่งสอนของบรรพบุรุษชาวจีน นับตั้งแต่องค์อาศัยอยู่ที่จีนแผ่นดินใหญ่ แต่เนื่องจากมีปัจจัยทางด้านบุคลากร สังคม เศรษฐกิจ จึงส่งผลให้ประเพณีทิ้งกระจาดของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องและเข้ากับยุคสังคมสมัยใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ธรรมเนียม ประเพณีที่มีการปฏิบัติ สืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างช้านาน

คำสำคัญ: ประเพณีจีน ทิ้งกระจาด ความเชื่อ พิธีกรรม

---

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวรรณคดีจีนโบราณ มหาวิทยาลัยจีหนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

This research focuses on the Chinese-Thai Hungry Ghost Festival through a case study where data was collected from among personnel at the Sawang Janya Burirum Foundation. Interviews and observations were the primary research approaches. The data was collected, analyzed and presented in a descriptive manner.

The results demonstrate that the Hungry Ghost Festival remains an important festival for the Sawang Janya Burirum Foundation and has been practiced each year by overseas Chinese who immigrated to Buriram Province. These groups of people have established their own society and maintained their cultural identity in accordance with the teachings of their Chinese ancestors in mainland China. Nevertheless, some factors related to personnel, society, and the economy resulted in changes to the festival as it adapted to modern society. At the same time, the foundation has strived to continue promoting their identity, tradition, and customs passed on by their ancestors years ago.

Keyword: Chinese traditions, Hungry Ghost Festival, Belief, Ritual

บทนำ

ชาวจีนในอดีตส่วนใหญ่เป็นชนชั้นเกษตรกร ซึ่งมีความเชื่อว่า ธรรมชาติมีเทพเจ้าคอยปกปักรักษา ดังนั้น ชาวจีนในอดีตจึงมีการกราบไหว้ ดิน น้ำ ลม และไฟ ยกย่องให้เป็นเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ (Sheng Yen, 2010) นอกเหนือจากนี้แล้ว ชาวจีนส่วนใหญ่ยังมีการนับถือพระพุทธศาสนา หรือ บูชาเหล่าเทพเจ้าตามความเชื่อของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ อาทิ การให้ความเคารพลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ซึ่งมีมาอย่างยาวนาน

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในอดีต ชาวจีนโพ้นทะเลได้ร่วมกันบริจาคเงินสมทบการสร้างมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน เพื่อเป็นสถานที่ที่คอยเผยแผ่วัฒนธรรมประเพณีจีนให้กับเหล่าลูกหลานชาวจีนและสืบทอดพิธีกรรมทางศาสนาของชาวจีนจากรุ่นสู่รุ่น ในรอบหนึ่งปี ทางมูลนิธิ

สว่างจรรยาธรรมสถาน มีกิจกรรมประเพณี อาทิ ประเพณีสะเดาะเคราะห์เสริมดวงชะตา ประเพณีทิ้งกระจาด ประเพณีถือศีลกินเจ เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ประวัติความเป็นมา ข้อมูลทั่วไป ในด้านของความเชื่อเรื่องประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำบุญให้กับเหล่าดวงวิญญาณ โดยจะมุ่งศึกษาประเพณีทิ้งกระจาด และต้องการที่จะศึกษาวิเคราะห์ยุคสมัยความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมความเชื่อดังกล่าว โดยจะศึกษาจาก มุลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานฯ เป็นกรณีศึกษา

คำชี้แจงเกี่ยวกับการถอดเสียงตามระบบสัทอักษรภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว

บทความฉบับนี้มีคำศัพท์ที่เกี่ยวกับประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของจีนจำนวนหนึ่งโดยจะถอดเสียงตามระบบสัทอักษรของภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งในที่นี้จะใช้อักษรภาษาไทยในการกำกับเสียงผู้เขียนได้อิงตามการออกเสียงของชาวจีนในจ. บุรีรัมย์ กล่าวคือ ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดบุรีรัมย์ และทางบุคลากรมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานฯ บุรีรัมย์ ส่วนใหญ่นิยมออกเสียงประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ตามสำเนียงภาษาจีนแต้จิ๋ว ซึ่งอาจจะแตกต่างจากทางภาคใต้หรือที่อื่น ที่มีการออกเสียงสำเนียงหรือวิธีการพูดเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนหรือภาษาอื่น ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ภาษาจีน	สำเนียงแต้จิ๋ว	ลำดับ	ภาษาจีน	สำเนียงแต้จิ๋ว
1	盂兰胜会	อุหลังเซ่งหวย	12	开乸	คุยก็
2	八节	โปยโจย	13	燈篙	เต็งโก
3	中元节	ตงหวงโจย	14	供佛	ก่งฮุก
4	七月半	ซิกหองเซปั๋ว	15	本头公妈	ปิงเถ่ากงม่า
5	好兄弟	ห่อเฮียตี๋	16	放生	ปั้งแซ
6	瑜伽焰口经	หุยแคะเอี่ยมเข้าเก็ง	17	施孤	ซีโกว
7	做忌	จ้อซี	18	放焰口	ปั้งเอี่ยมเข้า
8	金山	กิมซัว	19	渡孤魂	โต้วโกวฮุ้น
9	往生钱	อ่วงแซจี้	20	幢幡	ท่งฮวง
10	八仙祖师	โปยเซียนโจวซือ	21	放水灯	ปั้งจ้วยเต็ง
11	乸务组	ก๊อปู้จู้	22	大士爷	โต้วซือเอี้ย

ชาวไทยเชื้อสายจีนกับความเชื่อ

ชาวจีนในสังคมไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา เมื่อเข้าสู่กรุงธนบุรี ทั้งสองประเทศเริ่มมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (Fengzi Ping, 2005: 4) ชาวจีนเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากความลำบากยากจน ภัยธรรมชาติและสงครามการเมืองในประเทศจีนยุคนั้น จึงได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศสยาม

ลัญจกร นิลกาญจน์ (Nillakarn, 2018: 13) ได้กล่าวไว้ใน “วัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการศรัทธาของชุมชน” ว่า “ความเชื่อเป็นความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในความคิดของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งที่มีอิทธิฤทธิ์มีอำนาจเหนือธรรมชาติมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ความเชื่อจึงมีมาตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์ชาติแล้วค่อยๆ พัฒนามาเป็นระบบความเชื่อที่ชัดเจนเป็นเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ (Super naturalism) ที่มีอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์และยอมรับในพลังอำนาจด้วยการเคารพบูชาประกอบพิธีกรรมและประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบกติกาที่เห็นว่าเหมาะสมกับความเชื่อนั้น” ชาวจีนมีความเชื่อมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประเทศจีนในยุคโบราณเป็นดินแดนที่มีศาสนาและปรัชญารุ่งเรืองเฟื่องฟูอยู่มากมายโดยมีลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อเป็นลัทธิความเชื่อดั้งเดิม ส่วนพุทธศาสนานั้นจีนเพิ่งรับมาจากอินเดียในช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น และรุ่งเรืองในช่วงสมัยราชวงศ์ถัง แนวคิดกับความเชื่อต่าง ๆ ของทั้งสองลัทธินี้ กล่าวคือ ลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ รวมไปถึงพุทธศาสนา ทั้งสามนิกายนี้ได้ผนวกเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นประเพณีพิธีกรรมที่เราได้พบเจอมากมายจนถึงปัจจุบัน

เทศกาลของชาวจีนในรอบหนึ่งปีมีมากมาย อาทิเช่น ตรุษจีน เซ็งเม้ง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ ถือสีกินเจ เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าว เป็นเทศกาลประเพณีที่มีมาแต่เนิ่นนานและถูกสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ จนกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยไปแล้ว และในประเพณีดังกล่าวนี้ ทางศาลเจ้าจีน วัดจีน หรือสมาคมจีนก็จะมีการจัดทำพิธีทางศาสนาตามคำสอนของครูอาจารย์ ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าความเชื่อต่าง ๆ ได้เชื่อมโยงเข้ามาเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ดังจะกล่าวถึงเป็นลำดับถัดไป

ประเพณีเดือนเจ็ดตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทย

ประเพณี ตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายว่าสิ่งทีนิยมถือประเพณีปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี ดังนั้น ประเพณี จึงหมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้นมา เพื่อให้คนในสังคม ชุมชนนั้น ๆ ยึดถือเป็นแบบแผน และปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามต่อไป

ทุก ๆ ชนชาติมีวัฒนธรรมความเชื่อที่สอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะของการใช้ชีวิตในแต่ละวันกล่าวคือ สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาการอยู่รอดของมนุษย์ ประเพณีความเชื่อยังเป็นตัวเชื่อมในการสืบสานและพัฒนาอารยธรรมมนุษย์ และการสืบทอดวัฒนธรรมประจำชาติของพื้นที่นั้น ๆ ในปัจจุบัน ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ มีหลายประเพณีที่เริ่มเลือนหายไป ผู้คนจำนวนมากล้วนแต่ไม่รู้จักประเพณีเหล่านั้น อาทิ ประเพณีโบริมในเดือนเจ็ด อุหล่งเซ่งหวย (孟兰胜会) หรือ ในภาษาไทยเรียกว่า ประเพณีทิ้งกระจาด ซึ่งในปัจจุบัน ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่แทบจะไม่เหลือร่องรอยประเพณีดังกล่าวแล้ว แต่ในทางตรงกันข้าม ประเพณีดังกล่าว ยังมีอยู่ในไต้หวัน ฮองกง มาเก๊า และประเทศอื่นในแถบเอเชียที่มีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่ รวมถึงประเทศไทยด้วย

ประเพณีจีนนี้ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน ในรอบหนึ่งปีชาวจีนจะมีไหว้เจ้าใหญ่ 8 ครั้งหรือเรียกว่าเป็ยโจ้ย³ (八节) การไหว้สารทจีนเป็นการไหว้ครั้งที่ 5 ตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินจีนโบริมซึ่งเป็นการไหว้ตามหลักของลัทธิเต๋า จะเรียกว่า ตงห้วงโจ้ย (中元节) แต่หากพูดตามภาษาชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกว่าซิกเหงวะปั่ว⁴ (七月半) แปลว่าเทศกาลกลางเดือน 7 ซึ่งเชื่อกันว่าเป็น

³ เป็ยโจ้ย (八节) คำว่า เป็ย แปลว่า แปร ส่วนคำว่า โจ้ยจะแปลว่า เทศกาล เมื่อรวมกันจะแปลว่า การไหว้เจ้า 8 เทศกาล มีเทศกาลดังนี้ ไหว้ตรุษจีน ไหว้หวนเซียว(เทศกาลโคมไฟ) ไหว้เซ็งเม็ง ไหว้บะจ่าง ไหว้สารทจีน ไหว้พระจันทร์ ไหว้ขนมบัวลอย ไหว้สิ้นปี

⁴ ซิกเหงวะปั่ว (七月半) 七月 แปลว่า เดือนเจ็ดส่วนคำว่าปั่วในภาษาจีนแต่จิว半แปลว่า ครึ่ง ซึ่งอาจหมายถึงครึ่งของเดือน คือ 15 วัน เมื่อรวมกันแล้ว จะแปลว่า เดือน 7 วันที่ 15 ชาวจีนโบริมเชื่อกันว่าเดือน 7 ตามปฏิทินจีนโบริม เป็นเดือนแห่งความโชครึและเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ อีกทั้งเดือนนี้ยังเป็นเทศกาลฉลองเก็บเกี่ยวและขอบคุณฟ้าดินในเดือนแรกเริ่มของฤดูใบไม้ผลิ ดังนั้นชาวจีนโบริมจะใช้พืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ มาเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เพื่อบอกกล่าวว่าตนเองได้ปลูกพืชผล มีผลเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนนี้ และกลายเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเรื่อย ๆ

เดือนผีถือเป็นเดือนที่ประตูนรกถูกเปิดออกให้ผีทั้งหลายมารับกุศลผลบุญได้ ทางพุทธศาสนา เรียกประเพณีนี้ว่าอุหล่งเซ่งหวย (盂兰胜会) แปลว่า ประเพณีที่ทรงระจาด โดยทางศาลเจ้าวัดจีน หรือมูลนิธิต่าง ๆ ของสมาคมชาวจีน จะจัดพิธีขึ้นทุก ๆ ปี แต่ถึงแม้ชื่อเรียกจะแตกต่างกัน แต่ความสำคัญของประเพณีนี้มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ลูกหลานจะแสดง “ความกตัญญู” ต่อบรรพบุรุษโดยการเซ่นไหว้ แต่นอกเหนือจากบรรพบุรุษของตนเองแล้วชาวจีนยังเชื่อกันว่ายังมีวิญญาณอีกมากมายที่ไม่มีญาติเซ่นไหว้ หิวโหยน่าสงสาร คนจีนเรียกเหล่าดวงวิญญาณนี้ว่า “ห่อเฮียตี” (好兄弟) หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ผีไร้ญาติ วิญญาณไร้ญาติ” นั้นเอง ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้วภูมิหลังของประเพณีนี้ล้วนได้รับอิทธิพลจากลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ ศาสนาพุทธผสมผสานเข้าด้วยกัน

“อุหล่ง” หรืออุลลัมพัน เป็นคำที่มาจากพุทธศาสนาฝ่ายเหนือ โดยรูปศัพท์แปลว่าห้อยหัวลงหรือกลับหัวขึ้น หมายถึงการกลับทุกซีให้มีความสุขซึ่งมีที่มาจากอุลลัมพหสูตร (盂兰盆经) เนื้อหาในพระสูตรกล่าวถึงมารดาของมู่เหลียนหรือที่รู้จักกันในนาม “พระโมคคัลลานะ” ได้ทำอกุศลกรรมไว้มาก เมื่อตายไปจึงไปอุปบัติยังนรกภูมิ เมื่อพบว่ามารดาตนอยู่ในนรกภูมิจึงใช้อิทธิฤทธิ์ลงไปนรกภูมิ เมื่อได้พบมารดาที่อยู่ในสภาพหิวโหยจึงใช้บาตรเสกข้าวทิพย์เพื่อให้มารดาได้ทาน แต่เมื่อมารดาได้รับข้าวไป ข้าวเหล่านั้นกลับกลายเป็นไฟขึ้นมาทำให้ไม่สามารถทานได้เป็นเช่นนี้ทุกครั้งที่ จนในที่สุดพระมู่เหลียนก็สิ้นปัญญาจึงกลับมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อที่จะขอวิธีที่จะช่วยมารดาของตนได้พระพุทธองค์จึงทรงมีดำรัสว่า การจะช่วยมารดาของพระมู่เหลียนให้พ้นจากนรกภูมิได้นั้น จะอาศัยกำลังศีลของพระมู่เหลียนองค์เดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยกำลังหมู่พระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รักษาศีลมาตลอด 1 พรรษาเป็นตัวช่วย พระพุทธองค์จึงมีพระดำรัสว่าในวันที่ 15 เดือน 7 ให้จัดสังฆทานลงในกระจาดแล้วถวายแก่หมู่สงฆ์นั้นเมื่อกระทำดังที่พระพุทธองค์สั่งสอนไว้แล้วพระมู่เหลียนก็ช่วยมารดาให้พ้นทุกข์ได้ และนอกจากนี้อานิสงส์ดังกล่าวแผ่ถึงบุพการี 7 ชาติและเวไนยสัตว์ทั้ง 6 ภูมิ นับแต่นั้นเป็นต้นมาชาวจีนจึงได้ถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันโดยตลอดจึงได้ถือเอาการเซ่นไหว้เป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถขาดได้โดยจะนำอาหารทั้งคาวหวานและกระดาษเงินกระดาษทอง ทำบุญให้กับบรรพบุรุษของตนเอง และเหล่าวิญญาณไร้ญาติ

นอกเหนือจากการทำบุญเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับและผีไร้ญาติแล้ว ชาวจีนยังมีความเชื่อเรื่องเปรตอสุรกาย ซึ่งมีความเชื่อปะปนมาจากพุทธศาสนิกาย

มหายาน กล่าวคือ พระสูตร ในพระไตรปิฎกจีน ชื่อเปรตมุข-อัคนีขวาลมขุการ-นาม-ธารณีสสูตรหรือ เรียกว่า หยู่แคเอี่ยมเข้าเก็ง (瑜伽焰口经) ได้กล่าวว่า

“ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จประทับแสดงพระธรรมเทศนา ณ นิโครธารามวิหาร เมืองกบิลพัสดุ์ พระอานนท์เถระเจ้า พุทธอนุชาได้หลีกออกไปเข้าญาณสมาบัติ อยู่ที่โคนต้นไม้ใหญ่ ขณะที่พระอานนท์บำเพ็ญญาณปริเวทธรรมอยู่นั้น ได้มีอสุรกายตนหนึ่งปรากฏขึ้นเบื้องหน้า บอกชื่อว่า อัคนีขวาลมขุเปรต หรือเอี่ยมเข้า รูปร่างสูงใหญ่หน้าเขียว แสยะเขียว ตามตัวมีแต่หนังหุ้มกระดูก ลำคอเล็กเท่ารูเข็ม มีเปลวไฟโชติช่วงออกจากปากเป็นนิจ ได้กล่าวกับพระอานนท์ว่า ท่านอานนท์ เราได้รับความทุกข์เวทนาอย่างแสนสาหัสเพราะความทิวกระหาย จะกินก็ไม่ได้มีแต่ทุกข์เวทนาเหลือหลาย ท่านผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า อุดมด้วยความเมตตากรุณาต่อสัตว์ ขอพระเถระท่านอุทิศสิ่งอุบิภคปริโภคเป็นไทยทานแก่ฝูงเปรตด้วยเถิด ถ้าท่านไม่กระทำในกาลอีก 3 วัน ก็จะถึงซึ่งแก่ภรรณะ ว่าแล้วอสุรกายตนนั้นก็หายไป พระอานนท์เกิดความสะดุ้งกลัว เข้าเฝ้าพระบรมศาสดากราบทูลให้ทรงทราบแลขอพระพุทธองค์ เป็นที่พึ่งพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสแก่พระอานนท์ว่า ในอดีตเมื่อพระองค์ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ในสำนักพระอวโลกิตศวรโพธิสัตว์นั้น พระโพธิสัตว์ได้ตรัสเทศนาถึงพิธีโยคเปรตพลี เพื่อโปรดเหล่าเปรตและสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้นอัคนีขวาลมขุเปรตตนนั้นคือ พระอวโลกิตศวรโพธิสัตว์ ผู้มีปณิธานที่จะโปรดสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ ได้นิรมิตกายมาเพื่อเป็นอุบายให้พระพุทธองค์แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับพิธีโยคเปรตพลีอุทิศแก่พระอานนท์ เพื่อโปรดสัตว์ไตรภูมิเป็นปฐม และพิธีนี้ได้เป็นแนวทางปฏิบัติของนิกายมนตรยาน เพื่อแสดงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระโพธิสัตว์ต่อเหล่าสัตว์โลกทั้งหลาย เมื่อมีการแปลพระสูตรเป็นภาษาจีน พิธีนี้จึงมีการถ่ายทอดสืบเนื่องต่อมา”(Chongsanguan, 2019)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาวจีนมีความเชื่อว่าเป็นเดือน 7ตามปฏิทินจีนโบราณ เป็นเดือนที่ชาวจีนจะเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเรื่อยๆ ชาวบ้านเรียกประเพณีนี้ว่า ซิกเหงวะปั่ว (七月半) และเมื่อเข้าสู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น ลัทธิเต๋าเริ่มมีอิทธิพลล้าลึกทางความคิดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในสังคมจีน จึงได้เรียกประเพณีนี้ว่า ตงหง่วงโจ้ย (中元节) แต่เมื่อพุทธศาสนาที่เข้า

มาสู่จีนในช่วงยุคของราชวงศ์ถัง ผสมผสานความเชื่อตามพระสูตรในพระไตรปิฎกจีน ประเพณีดังกล่าวจึงมีพิธีกรรมทางศาสนาเกิดขึ้น ได้ถูกเรียกว่า อุหล่งเซ่งหวย (盂兰胜会) แต่ถึงแม้จะมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน แต่จุดสำคัญของประเพณีนี้เป็นสิ่งเดียวกัน นั่นก็คือ เป็นเดือนที่เซ่นไหว้บรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาตินั่นเอง

ระบบวัฒนธรรมความเชื่อในประเพณีทิ้งกระดาษ

จากหัวข้อข้างต้นที่กล่าวถึงประเพณีเดือนเจ็ดตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทยจะเห็นได้ว่า ชาวจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ วิญญาณสัมภเวสีมาแต่โบราณ อีกทั้งชาวจีนโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิเต๋า ขงจื้อและพุทธศาสนานิกายมหายาน ดังนั้น ทั้งสามนิกายนี้ได้ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ความเชื่อดังกล่าวจึงได้กลายเป็นประเพณีทิ้งกระดาษของชาวจีนที่ถูกสืบทอดต่อกันมาเรื่อยมา ระบบวัฒนธรรมความเชื่อในประเพณีทิ้งกระดาษ มีดังนี้

1. ความเชื่อในโลกหลังความตายของชาวจีน

ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตายของชาวจีน เชื่อกันว่า ถ้าวิญญาณตนใดมีลูกหลานญาติพี่น้องทำบุญเซ่นไหว้ให้ ดวงวิญญาณตนนั้นจะได้ไปสู่อินแดนสุขาวดี และถ้าดวงวิญญาณตนใด ตอนยังมีชีวิตอยู่ได้ทำบาปมาก จะต้องลงนรกเพื่อรับความผิด อย่างความเชื่อเรื่องนรก 18 ชั้น (十八层地狱) ที่สอนเรื่องการส่งผู้ทำความชั่วไปยังนรกแต่ละชั้น ตามระดับความชั่วที่เคยกระทำไว้ตอนมีชีวิต ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมโบราณของชาวจีน

2. ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณไร้ญาติของชาวจีน

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณไร้ญาติของชาวจีนนั้นเชื่อกันว่า ดวงวิญญาณที่ไม่มีลูกหลานญาติพี่น้องอุทิศส่วนกุศลให้ จะยังเร่ร่อนอยู่ตามท้องถนน ไม่มีบ้าน ไม่มีที่อยู่อาศัยและของกิน ชาวจีนมักเรียกวิญญาณที่ไม่มีญาติเหล่านี้ว่าห่อเฮียตี้ (好兄弟) มีความหมายว่าพี่น้องที่ดี อีกนัยหนึ่งนับเป็นการสะท้อนถึงความสุภาพและให้เกียรติกันของชาวจีนโดยเรียกผีที่ไม่มีญาติว่าพี่น้องที่ดีที่แฝงอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณไร้ญาติของชาวจีน

3. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญให้บรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาติ

ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญให้บรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาตินั้นเชื่อกันว่า นอกเหนือจากการทำบุญให้บรรพบุรุษในทุก ๆ เทศกาลของชาว

เงินหรือวันครบรอบการเสียชีวิต ชาวไทยเชื้อสายจีน เรียกว่าไหว้จ้อซี⁵ (做忌) การทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษในอีกรูปแบบ คือ การซื้อภูเขาเงินภูเขาทอง หรือภาษาจีนแต้จิ๋ว เรียกว่า กิมซัว (金山) ที่มีความเชื่อว่าเมื่อลูกหลานเผา กิมซัวอุทิศให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ บรรพบุรุษจะได้นำสิ่งนี้ไปเสพสุขในดินแดนสุชาวดี ภูเขาเงินภูเขาทอง ประกอบด้วยกระดาษเงินกระดาษทองที่พับเป็นรูปกลีบบัว ประกอบกันเป็นรูปภูเขาทรงกรวยสูงด้านบนสุดเป็นรูปดอกบัวตูม ส่วนกระดาษสีเหลืองที่พับเป็นรูปกลีบบัวด้านบนเป็นกระดาษใบเบิกทางหรือภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า อ่วงแซจี้ (往生钱) ที่มีการพิมพ์มนต์รบทที่สวดให้วิญญาณทั้งหลายได้ไปสู่สุคติ โดยบรรดาลูกหลานจะซื้อเครื่องเช่นไหว้ ลงนามกับทางศาลเจ้า วัดจีน มูลนิธิต่าง ๆ ที่จัดงาน และหลังจากนั้นจะมีกระดาษสีเหลืองยาวติดไว้เพื่อบอกว่าใครเป็นผู้ส่งและอุทิศให้ใคร ถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งให้บรรพบุรุษ อีกนัยหนึ่ง คือการช่วยบริจาคเงินให้กับทางสถานที่ที่จัดงานนั้น ส่วนทางวิญญาณไร้ญาติ ทางศาลเจ้า วัดจีน มูลนิธิต่าง ๆ ที่จัดงาน จะทำภูเขาเงินภูเขาทองขนาดใหญ่ เพื่อเผาอุทิศรวมให้กับบรรดาวิญญาณไร้ญาติ

ความเชื่อดั้งเดิมดังกล่าวของชาวจีนจึงได้ก่อเกิดเป็นพิธีกรรมที่ถูกสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวในลำดับถัดไป

---

⁵ ไหว้จ้อซี (做忌) คำว่า จ้อซี คือการไหว้ครบรอบการเสียชีวิตของบรรพบุรุษ ซึ่งการไหว้จ้อซีนับวันเริ่มสูญหายไปจากสังคมคนไทยเชื้อสายจีนแล้ว

ภาพที่ 1 ภาพกิมข้าวลูกใหญ่และเล็กของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน
จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : ผู้เขียน

ขั้นตอนพิธีกรรมในประเพณีทิ้งกระจาดของมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน

พิธีกรรมตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย “พิธีกรรม” ไว้ว่าหมายถึง การบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนาโดยพิธีกรรมนั้นเป็นสิ่งที่นุ่มนวลใจให้เกิดความเลื่อมใสและเพิ่มพูนศรัทธา อีกทั้งยังเป็นจุดนัดหมายให้ผู้คนรับทราบว่ามีกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ กำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว และผู้คนที่เข้าร่วมก็จะเกิดความเข้าใจและรับรู้ และปฏิบัติตามแบบแผนที่มีไว้แต่ดั้งเดิม พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อชุมชน หรือสังคม เพราะฉะนั้นพิธีกรรมจึงกลายเป็นลักษณะหรือรูปแบบเฉพาะแห่งวัฒนธรรมสังคมนั้น ๆ

ชาวจีนเมื่ออพยพย้ายถิ่นฐานออกจากบ้านเกิดก็ได้นำประเพณีและความเชื่อของตนมายึดถือปฏิบัติด้วย ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันอีกทั้งชาวพุทธไม่ว่าจะเป็นนิกายเถรวาทหรือมหานิกาย ล้วนแต่ถือว่าการทำบุญทำทานล้วนแต่เป็นเรื่องที่ดีทั้งนั้น ดังนั้นประเพณีทิ้งกระจาดของชาวจีนจึงเข้ากันได้ดีกับวัฒนธรรมในประเทศไทยที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติและผนวกกับการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณของชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ประเพณีทิ้งกระจาด จึงมีอยู่ทุกจังหวัดที่มีชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่โดย

ส่วนมากจะจัดตามศาลเจ้าจีน โรงเจ มูลนิธิ และสมาคมจีนซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้นแต่จะมีทั้งคนไทยและคนกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย

มูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานเป็นหนึ่งในมูลนิธิเครือข่ายเม้งเลียงหรือสมาคมพุทธมามกสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย ลำดับที่ 20 ที่มีวัตถุประสงค์เรื่องของงานสาธารณกุศล งานด้านสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะการจรรโลงประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของประเทศจีน ให้สืบทอดมาถึงรุ่นลูกหลาน เพื่อให้มีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมและการยึดมั่นในการประกอบกิจกรรมดี โดยดำเนินการตามปณิธานขององค์โป๊ยเซียนโจวซือ⁶ (八仙祖师) คือการประกอบกิจกรรมที่เป็นสาธารณกุศล ช่วยเหลือมวลมนุษยชาติที่ไม่มีโอกาส พร้อมทั้งเหล่าดวงวิญญาณที่ยากไร้

ในหนังสืองานสมโภชศาลเจ้าและวัฒนธรรมจีน กล่าวไว้ว่า “งานสมโภชศาลเจ้าเป็นงานที่มีเอกลักษณ์สำคัญของฤดูกาลนั้น โดยทั่วไปแล้วจะมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน กล่าวคือ งานช่วงแรก ช่วงกลางและช่วงสุดท้าย โดยจะจัดสามวันโดยประมาณ” (Gao You Peng, 2008: 70) ประเพณีที่งกระจาดของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จัดขึ้นในวันที่ 22-26 เดือน 7 ตามปฏิทินจีนของทุกปีโดยกำหนดการจะมีทั้งหมด 5 วันด้วยกัน แต่พิธีกรรมจะมีแค่ 4 วันเท่านั้น ในวันแรกของงานจะมีขบวนแห่อัญเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ที่ชาวบ้านศรัทธากราบไหว้ มายังสถานที่จัดงานที่งกระจาดคือ “มูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์” โดยขบวนแห่อัญเชิญ จะเริ่มเดินจากหน้ามูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จะมีขบวนดนตรีแต่จีวหล่อแก้ว ที่คอยบรรเลงสร้างสีสันตลอดทาง อีกนัยหนึ่ง เพื่อที่จะได้ปิดเป่าสิ่งไม่ดี สัมภเวสีตลอดทางสี่แยกที่ขบวนกระถางธูปได้เคลื่อนผ่าน จนกระทั่งถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่ออัญเชิญกระถางธูปเจ้าพ่อหลักเมือง ปิงเถ่ากงม่า⁷ (本头公妈) และหลังจากนั้นจะตามด้วยศาลเจ้าพ่อสิงห์ทอง ตามลำดับ แล้วจึงเดินแห่

⁶ โป๊ยเซียนโจวซือ (八仙祖师) เป็นเซียนกลุ่มหนึ่งในปรัมปราจีน เป็นที่นับถือในลัทธิเต๋า และมีชื่อเสียงมาช้านาน เซียนทั้งแปดนี้ เชื่อว่า ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในราชวงศ์ซางหรือราชวงศ์ฉัง คำว่าโป๊ยเซียนโจวซือ แปลตรงตัวว่า ปรัมจารย์แปดเซียน

⁷ ปิงเถ่ากงม่า (本头公妈) เป็นเทพตายายแห่งชุมชน และหมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ตามความเชื่อปรัมปราของจีน โดยทำหน้าที่ร่วมกับเจ้าหลักเมือง

กลับมายังหน้ามูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน หลังจากนั้นก็จะประกอบพิธีกรรมกันที่มูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานเป็นหลัก ตลอดทั้ง 5 วันของงานทั้งกระจาดจะมีการแสดงอุปรากรจีนหรือจิว โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ แสดงให้เจ้าและชาวบ้านรวมถึงเหล่าดวงวิญญาณได้ชม “การแสดงดนตรีและอุปรากรจีนเป็นตัวขับเคลื่อนของกิจกรรมทางศาสนา ผู้คนถือว่าการแสดงเหล่านี้เป็นการสมโภชให้กับเทพเจ้า วัฒนธรรมการสมโภช เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมการบูชา ยุคสมัยที่แตกต่าง ถิ่นฐานที่ไม่เหมือนกัน รวมถึงวัฒนธรรมการแสดงที่มีรูปแบบต่างกันของแต่ละชนชาติก็แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่มีเหมือนกันคือเพื่อสมโภชให้กับเทพเจ้า เพราะมีความเชื่อว่าเทพเจ้าจะปกปักรักษาคุ้มครองดูแลรักษา โดยใช้ การละเล่น การแสดง ดนตรีเป็นกิจกรรมที่ถวายให้แก่เทพเจ้า”(Bo Jinjie, 2012 :1) ใน 4 วันนี้มีการทำพิธีสวดมนต์จีนถวายเป็นพุทธบูชาโดยนักสวดฝ่ายจีนทุกวัน 4 เวลา แต่พิธีสำคัญจะอยู่ในวันที่ 3 และ 4 ของงาน จากการลงพื้นที่ พบว่าจะมีขั้นตอนในพิธี โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลาหลักคือ 1) ช่วงเช้าของวันที่ 1 และ 2) ช่วงสายของวันที่ 4 ดังต่อไปนี้

เวลาช่วงเช้าของวันที่ 1

ขบวนแห่อัญเชิญกระถางรูปเจ้าพ่อหลักเมือง ปึงเถ่ากงมา (本头公妈) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ หลังจากขบวนแห่กลับมาถึงหน้ามูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน ทางแผนกกีบูจู้⁸ (乩务组) หรือแผนกทรงของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จะอัญเชิญองค์ไ้เปียนเซียนโจวซือประทับทรงคุยกี⁹ (开乩) เพื่ออวยพรให้กับคณะกรรมการและชาวบ้านผู้เลื่อมใสศรัทธาต่อองค์ไ้เปียนเซียนโจวซือ และเป็นประธานในการทำพิธีนำเสาเต็งโก (燈篙) หรือ เสาไม้ไผ่แขวนตะเกียงขึ้น โดยเสาไม้ไผ่นี้ เป็นสัญลักษณ์ที่บอกกล่าวให้กับเหล่าดวงวิญญาณไร้ญาติได้รู้โดยทั่วกันว่า ณ สถานที่แห่งนี้มีเครื่องเซ่นไหว้ที่จัดเตรียมไว้สำหรับดวงวิญญาณไร้ญาติเท่านั้น รวมทั้งเพื่อเป็นการแจ้งบอกให้เหล่าดวงวิญญาณได้มาฟังสวดมนต์ หลังจากนั้นก็จะเริ่มทำพิธีสวดมนต์อันเชิญพระพุทธรูปเจ้าและโพธิสัตว์มาเป็นประธานในงานพิธี หลังจากนั้น

⁸ กีบูจู้ (乩务组) คือแผนกทรง ในที่นี้หมายถึงแผนกทรงของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำหน้าที่รับและส่งสารจากองค์ไ้เปียนเซียนโจวซือ

⁹ คุยกี (开乩) คือการประทับทรงของเหล่าทวยเทพผ่านไม้กั โดยไม้กัคือไม้ที่เป็นสื่อกลางระหว่างร่างทรงกับเทพเจ้าที่ลงมาประทับ

จนถึงวันที่ 4 ก็จะสวดมนต์ถวายพุทธบูชาหรือก่งฮุก (供佛) ตลอด 4 เวลาเช้า สาย บ่าย เย็น

เวลาช่วงสายของวันที่ 4

หลังจากที่ได้สวดถวายพุทธบูชารอบสายเสร็จสิ้น ทางนักสวดจีนของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จะเริ่มทำพิธีปล่อยสัตว์ หรือ ภาษาจีนแต้จิ๋ว เรียกว่า ปั้งแซ (放生) และเมื่อเสร็จพิธีกรรมปั้งแซ ตอนบ่ายก็จะเริ่มทำพิธีสำคัญของงาน นั่นก็คือ พิธีชิวโก¹⁰ (施孤) หรือเรียกว่า ปั้งเอี่ยมเข้า¹¹ (放焰口) เมื่อเสร็จพิธีก็จะสวดขอขอบคุณและส่งพระพุทธรูปเจ้าและโพธิสัตว์เสด็จกลับจึงจะถือว่าเสร็จสิ้นพิธี โดยวันดังกล่าว หลังจากทำพิธีกรรมเสร็จสิ้น ก็จะแจกจ่ายข้าวสารอาหารแห้งให้กับผู้คนที่ยากไร้เป็นลำดับต่อไป

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทิ้งกระจาดของมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน

พิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทิ้งกระจาด ของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานจะประกอบพิธีดังต่อไปนี้

1. พิธีเชิญดวงวิญญาณไร้ญาติ หรือ ไต้วโกวฮั้ง (渡孤魂)

พิธีเชิญดวงวิญญาณไร้ญาติเป็นการเก็บดวงวิญญาณที่เร่ร่อนอยู่ตามท้องถนนหนทาง ตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ที่ยังได้รับความทุกข์ทรมานไม่ได้ไปผูกไปเกิด และสร้างความน่าหวาดกลัวให้กับชาวบ้าน โดยจะต้องอาศัยบารมีขององค์โป๊ยเซียนโจวซือ นำพาดวงวิญญาณเหล่านั้นกลับไปสู่สุภะราพิธีหรือกลับมายังมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน เพื่อที่จะประกอบพิธีชิวโกหรือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณเหล่านั้นได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี เพื่อให้ได้ไปผูกไปเกิดไม่ต้องเป็นสัมภเวสีอีกต่อไป โดยในการทำพิธีเชิญดวงวิญญาณ แผนกฝ่ายทรงเงินของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานจะต้องทำพิธีอันเชิญองค์โป๊ยเซียนโจวซือประทับทรง และเมื่อองค์โป๊ยเซียนโจวซือบัญชาเสร็จ ก็จะเริ่มพิธีโดยเดินทั่วตลาดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และไปยังสถานที่ตามจุดต่าง ๆ ที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยในขณะที่ทำพิธีจะมีผู้ถือโคมสติวิญญาณหรือภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า ทุ่งฮวง (幢幡) ติดตามเสมอ

¹⁰ ชิวโก (施孤) เป็นการออกเสียงสำเนียงภาษาจีนแต้จิ๋ว คือการทำพิธีโปรดวิญญาณที่ล่วงลับไป

¹¹ ปั้งเอี่ยมเข้าหรือหยู่แคะเอี่ยมเข้า (放焰口) คือพิธีโปรดพลียกรรม เป็นหนึ่งในพิธีชิวโก แต่ลักษณะเฉพาะของพิธีปั้งเอี่ยมเข้า คือ ทำพิธีโปรดสัตว์ให้กับเปรต อสุรกายที่อยู่แดนนรก

ภาพที่ 2 ภาพพิธีเชิฐดวงวิญญานไร่ญาติของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน
จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : ผู้เขียน

2. พิธีลอยกระทงหรือปั้งจ๋ยเต็ง (放水灯)

พิธีลอยกระทงเป็นพิธีที่จัดขึ้นก่อนการประกอบพิธีชิวโกวโปรตวิญญานผู้ที
สว่างลับ พิธีลอยกระทงจัดขึ้นเพื่อนำกระทงไปบอกกล่าวเชิฐเหล่าดวงวิญญาน
ทั้งหลายให้มาร่วมรับบุญรับกุศลในพิธีชิวโกววันถัดไป และเป็นการอุทิศผลกุศลทาน
ให้แก่ดวงวิญญานในทางน้ำ โดยในครั้งที่ทำพิธี นักสวดฝ่ายเงินของทางมูลนิธิสว่าง
จรรยาธรรมสถาน จะเดินสวดมนต์ตั้งแต่ปะรำพิธีจนถึงจุดลอยกระทง เมื่อทำพิธี ณ
สถานที่ ที่เป็นจุดลอยกระทงเสร็จสิ้นก็ต้องเดินเท้ากลับมายังปะรำพิธีเช่นเดิม

3. พิธีปล่อยสัตว์หรือ ปั้งแซ (放生)

พิธีปล่อยสัตว์เป็นพิธีที่ชาวพุทธ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายมหายานหรือฝ่ายเถรวาท
มักจะทำกระทงประกอบงานกุศลอยู่เสมอ โดยพิธีดังกล่าว นักสวดฝ่ายเงินจะสวดมนต์
อัญเชิญพระมหากรุณาบารมีแห่งพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เพื่อใช้ในการโปรดสัตว์
โดยทั่วไปจะปล่อยสัตว์มงคล อย่างเช่น เต่า ชาวจีนมีความเชื่อว่า เต่าเป็นสัตว์อายุยืน
หากได้ปล่อยเต่าจะทำให้ผู้ปล่อยหรือผู้ร่วมบุญ มีอายุยืนยาว สุขภาพร่างกายแข็งแรง
และ ปลอดภัย โดยมีความเชื่อว่า การเงิน การงาน ธุรกิจจะราบรื่น เป็นต้น

4. พิธีโยคะตันตระเปรตพลี หรือปิ้งเอี่ยมเข้า (放焰口)

พิธีโยคะตันตระเปรตพลีเป็นพิธีที่เชื่อกันว่า เป็นการเปิดประตูนรกทั้ง 18 ขุม เรียกสัตว์นรก เปรต อสุรกาย วิญญาณ สัพพะเวสีทั้งหลายที่ยังวนเวียนในโลกมนุษย์มารับส่วนบุญ ซึ่งพิธีดังกล่าวในระยะแรกเน้นการโปรดเปรตเป็นหลัก เป็นความเชื่อที่เกิดจากพระสูตรในพระไตรปิฎกจีน ชื่อเปรตมฺหุ-อัคฺนิขวาลยศรการ-นาม-ธารณีสสูตร (瑜伽焰口经) แต่ต่อมาได้มีการจัดลำดับพิธีให้มีการทำบุญให้ทั้ง 6 ภูมิ ได้แก่ นรกภูมิ ตีรจฉานภูมิ เปตติวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ มนุษย์ภูมิ และสุดท้ายเทวภูมิ พิธีนี้ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะเดือน 7 เท่านั้น แต่ยังสามารถทำได้ในทุกโอกาส ซึ่งในประเพณีที่งกระจากก็มักจะต้องประกอบพิธีนี้ด้วยเป็นหลัก เพื่อใช้อานิสงส์ของพิธีช่วยให้เหล่าดวงวิญญาณญาติพี่น้องที่ล่วงลับจากทุกข์

พิธีโยคะตันตระเปรตพลี หรือปิ้งเอี่ยมเข้า หรือเรียกโดยทั่วไปว่า ชิโกวจะจัดสถานที่บูชาเป็น 3 ส่วน ที่บูชาแรกเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป โดยถือเป็นประธานหลักของพิธี พร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์และพระธรรมบาล ส่วนที่ 2 เป็นที่บูชามหาโพธิสัตว์ไต่สือเอี้ย ส่วนที่ 3 เป็นที่วางกระถางธูปเช่นไหว้วิญญาณไร้ญาติ

พิธีเริ่มจากฝ่ายนักสวดจีนสวดถวายพุทธบูชา จากนั้นฝ่ายนักสวดจีนจะเดินไปสวดที่บูชาพระมหาโพธิสัตว์หรือ ไต่สือเอี้ย¹² (大士爷) และที่บูชาวิญญาณผู้ล่วงลับตามลำดับจากนั้นฝ่ายนักสวดจีนเป็นผู้ประกอบพิธีอัญเชิญพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ผู้ทรงมหาปณิธานในการโปรดสัตว์นรก พระยายมราชทั้ง 10 ขุมและดวงวิญญาณทั้งหลายระหว่างพิธีพระสงฆ์จะโปรยข้าวสารขนมแป้งกลม ลูกอมเป็นต้น ซึ่งสิ่งของเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนอาหารที่เหล่าวิญญาณหิวโหยต้องการ สุดท้ายนักสวดจีนจะทำพิธีส่งดวงวิญญาณไปยังดินแดนสุขาวัต

¹² ไต่สือเอี้ย (大士爷) ในความเชื่อคนโบราณกล่าวว่าไต่สือเอี้ยคือ ยมบาลผู้คอยดูแลไม่ให้เหล่าภูตผีแย่งชิงอาหารซึ่งเชื่อกันว่าเป็นร่างนิรมาณกายขององค์พระโพธิสัตว์กวนอิม

ภาพที่ 4 ภาพพิธีปักเอี่ยมเข้าของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : ผู้เขียน

ยุคสมัยความเปลี่ยนแปลงของประเพณี

ประเพณีทั้งหมดนี้จะอยู่คู่ฟ้าดินโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงหรือหมดสิ้นไปหรือไม่ล้วนขึ้นอยู่กับคนในสังคมที่เห็นและรู้สึกว่าการประเพณีเหล่านั้นยังมีความหมายและความสำคัญอยู่ แต่เมื่อหมดความสำคัญลงเมื่อใดก็อาจเปลี่ยนแปลงหรือสิ้นสุดลงก็เป็นได้เช่นเดียวกับประเพณีที่กระจายตัวในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ที่ถูกลดความสำคัญลง จนกระทั่งไม่เหลือร่องรอยของประเพณีนั้นแล้ว ผู้คนไม่รู้จักก็มาก ส่วนคนที่รู้จักก็มิได้ถือปฏิบัติแล้ว ส่วนในประเทศไทยนั้น เรายังคงพบเห็นประเพณีที่กระจายตัวในทุกจังหวัด แต่ขั้นตอนของพิธีกรรมอาจเปลี่ยนแปลงตามแต่ละสถานที่แต่ละจังหวัด จากการสำรวจความแตกต่างของประเพณีที่กระจายตัวของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์นั้นพบว่าการเปลี่ยนแปลงไปของประเพณีจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางบุคลากร สังคมและเศรษฐกิจ

จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า ในปัจจุบันมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถานมีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและรูปแบบของประเพณีที่กระจายตัวทางด้านพิธีกรรม กล่าวคือ พิธีกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 วัน คือ พิธีกรรมปล่อยสัตว์ จะจัดขึ้นในวันที่ 3 ช่วงสาย และ พิธีชิวโกว จะจัดขึ้นในวันที่ 4 ช่วงบ่ายของงาน ส่วนพิธีลอยกระทงในงานชิวโกว ก็ได้ถูกยกเลิกไป เนื่องจากสาเหตุหลักคือบุคลากรในการทำงานไม่เพียงพอและการ

แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ไม่เท่าเทียมกันสำหรับชายหญิง เพราะยังมีความเชื่อว่า ผู้หญิงไม่สามารถทำพิธีกรรมบางอย่างได้ ในพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสวดมนต์และฝ่ายทรง ทำให้บุคลากรไม่เพียงพอ ดังนั้นแล้ว จึงมีการปรับเปลี่ยนตามปัจจัยดังกล่าว

อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวชาวจีน ลูกหลานมีการทำบุญซื้อภูเขาเงินภูเขาทอง หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษน้อยลง และ ชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีกรรมก็เริ่มลดน้อยถอยลง ทำให้พิธีกรรมหลายอย่าง เช่น การลอยกระทงที่นอกเหนือจากการขาดบุคลากร ก็ยังขาดชาวบ้านเข้าร่วมงาน และเศรษฐกิจรายจ่ายสิ่งของที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้นพิธีกรรมเหล่านี้จึงถูกทำให้น้อยลงหรือยกเลิกไปในที่สุด

บทสรุป

ประเพณีที่กระจาตของชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทย ถือเป็นประเพณีจีนทางศาสนาพุทธนิกายมหายานที่มีมาแต่โบราณ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ที่แฝงไปด้วยความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องภูตผีวิญญาณ เปรตอสุรกาย โดยเป็นประเพณีที่ผสมผสานระหว่างลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และศาสนาพุทธ 3 นิกายเข้าด้วยกัน มูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน ถือเป็นสถานที่ที่คอยเผยแพร่วัฒนธรรมจีน รักษาประเพณีจีนไว้เป็นอย่างดี โดยในทุกปีช่วงเดือน 7 ตามปฏิทินจีน ทางคณะมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน จังหวัดบุรีรัมย์จะประกอบพิธีกรรมดังกล่าว แต่เนื่องจากกาลเวลาที่ผันแปร ยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทำให้ประเพณีที่กระจาต ของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน ได้มีการปรับเปลี่ยน ทำให้น้อยลงหรือยกเลิกไปตามสถานการณ์ เช่น การเปลี่ยนแปลงในส่วนพิธีกรรมการไหว้เจ้า จำนวนของเครื่องเซ่นไหว้ การบริหารจัดการภายในมูลนิธิสว่างจรรยาธรรม ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า ปัจจุบันผู้สนใจ ผู้มีใจรัก หรือแม้กระทั่งผู้มีความรู้ในด้านพิธีกรรมเหล่านี้มีจำนวนน้อยลงในฐานะที่ผู้เขียนเติบโตมากับสถานที่แห่งนี้ และจากการลงพื้นที่ สังเกต สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงขององค์กรทุก ๆ ปี ซึ่งพบว่า ปัญหาหลักที่ทำให้พิธีกรรมบางอย่างในประเพณีที่กระจาต ต้องถูกยกเลิกหรือทำให้น้อยไป คือฝ่ายนักสวดจีน (แก๊งจู้) และ ฝ่ายคณะทรง(กิบู้จู้) จำนวนบุคลากรมีน้อยมาก ซึ่งพิธีกรรมในแต่ละครั้งจำเป็นต้องแยกทั้งสองฝ่าย แต่ปัญหาหลักของทางมูลนิธิสว่างจรรยาธรรมสถาน คือ ขาดบุคลากรในการทำงาน ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมหลายอย่างต้องยกเลิกไปในที่สุดและจะน่ากลัวมากขึ้นถ้าหากในอนาคต พิธีกรรมนั้น ๆ ไร้ซึ่งเนื้อหา

แก่นแท้ แต่เหลือเพียงรูปแบบ มีเพียงคนรุ่นหลังที่คอยดำเนินพิธีกรรมโดยไม่รู้แก่นแท้ ไม่เข้าใจพิธีกรรมเหล่านั้น ในที่สุดก็จะหายไปจากองค์กร ชุมชนหรือสังคม อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลแห่งการเปลี่ยนแปลง มุลินธิสว่างจรรยาธรรมมีสิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่คือ ความเป็นจีน ความเชื่อความศรัทธา ยังคงยืนหยัดและหลงเหลือกลิ่นอายของบรรพบุรุษชาวจีนในอดีตที่เกิดจากการผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมอันประกอบด้วยแนวคิดทางศาสนาพุทธนิกายมหายาน ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ การทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ ทำทานให้แก่ผู้ยากไร้ หรือแม้กระทั่ง ความกตัญญูซึ่งเป็นคำสอนของขงจื้อ ที่มีมานานนับพันปี ได้เหลือไว้ให้ลูกให้หลานได้สืบทอดกันต่อไป ดังนั้นการจะทำให้ประเพณีทั้ง ๓ กระจาดหรือประเพณีจีนอื่น ๆ ดำเนินต่อไป (ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคน) เนื่องจากในแต่ละประเพณี ต้องใช้ทั้งกำลังคน กำลังสมอง กำลังทรัพย์ เพื่อที่จะระดม ประกอบพิธีกรรมและการใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว ทำให้ทางมุลินธิสว่างจรรยาธรรมสถาน มีการเพิ่มช่องทางการสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ สู่อินเทอร์เน็ตเป็นการส่งต่อรูปแบบพิธีกรรมความเชื่อที่ยังไม่ได้เสื่อมสลายไปไหน เพราะฉะนั้นการอนุรักษ์ประเพณีทั้ง ๓ กระจาด หรือไม่ว่าจะเป็นประเพณีจีนใด ๆ ก็ตาม การสืบสานประเพณีเหล่านี้สมควรเริ่มต้นจากตัวของเราเอง สร้างจิตสำนึกของการเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ ช่วยกันฟื้นฟู พัฒนา ส่งเสริมประเพณีภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่กำลังจะสูญหายไป ให้กลับมามีคุณค่า มีความสำคัญต่อองค์กร ชุมชน และสังคม และกลายเป็นประเพณีที่ยั่งยืนสืบต่อไป

References

- Bo Jinjie. (2012). **The Cultural Function Analysis of Religious Drama A Case Study of the Taiping Street at Wenzhou city in Zhejiang province.** Master's thesis(anthropology), Anhui University
- Feng Zi ping. (2005). **History of Thailand Overseas Chinese.** (p.4). Hong Kong: Milkyway Publication.
- Gao You peng. (2008). **temple fair and Chinese culture.**(p. 70). Beijing: People's Press.

Nillakarn Lunjakon. (2018). Belief culture with the faith management of the community. [in Thai]. **Journal of Narkbhutparitat Nakhon Si Thammarat Rajabhat University**, 10 (2), 13.

Sheng Yen. (2010). Are you a Buddhist? Retrieved October 10, 2010, from https://fo.ifeng.com/special/zongfengluntanz/fojiao/detail2010_08/23/2173154_0.shtml.